

Kópavogsbær

Kostnaðar- og ábyrgðarskipting ríkis og sveitarfélaga í þjónustu við fatlað fólk

Áfangaskýrsla II

Kynning í velferðarráði Kópavogs

14.10.2024

Heildarendurskoðun laga nr. 38/2018

- Í byrjun árs 2021 skipaði þáverandi félags- og barnamálaráðherra tvo starfshópa til að fjalla um málefni fatlaðs fólks með langvarandi stuðningsþarfir.
- Starfshóparnir voru settir af stað á grundvelli samkomulags ríkis og sveitarfélaga frá 30. september 2020 á grundvelli 11. gr. laga um opinber fjármál.
 - Hlutverk starfshópanna var að endurskoða lög nr. 38/2018 í heild sinni og þær reglugerðir sem lögnum fylgja með áherslu á að greina þau álitafni sem upp hafa komið við framkvæmd laganna og skoða kostnaðarþróun árin 2018 til 2020.
- Báðir starfshóparnir skiluðu skýrslum um störf sín en skýrslurnar innihalda viðamiklar upplýsingar og greiningar sem hingað til hafa ekki verið aðgengilegar um stöðu þjónustu við fatlað fólk á Íslandi.
 - Niðurstöður kostnaðargreiningar sýndu alvarlega fjárhagslega stöðu þjónustu við fatlað fólk á vegum sveitarfélaga.
 - Skýrslurnar voru kynntar á fundi ríkisstjórnar 6. maí 2022.

Heildarendurskoðun laga nr. 38/2018

- Í byrjun júlí 2022 skipaði félags- og vinnumarkaðsráðherra nýjan starfshóp með fulltrúum ríkis og sveitarfélaga sem fékk það hlutverk að móta tillögur um kostnaðarskiptingu ríkis og sveitarfélaga í þjónustu við fatlað fólk.
- Í vinnu starfshópsins var gert ráð fyrir að sérstaklega yrði horft til ýmissa þeirra álitamála sem komið hafa upp í samskiptum ríkis og sveitarfélaga í þjónustu við fatlað fólk.
 - Áfangaskýrsla I og II eru afrakstur þessa hóps.

Um áfangaskýrslu II

- Er sjálfstætt framhald af áfangaskýrslu I sem kom út í janúar 2024.
 - Í áfangaskýrslu I lagði starfshópurinn fram nokkurn fjölda tillagna sem ætlað er að stuðla að frekari þróun innan þjónustunnar.
- Í áfangaskýrslu II er byggt á þeim tillögum en umfjöllunin afmörkuð við nokkur málefnasvið.
 - Meginmarkmið áfangaskýrslu II er að greina stöðu ólíkra hópa og leggja fram tillögur að þjónustu við þá sem er heildstæð, hagkvæm og árangursrík.
 - Umfjöllun í áfangaskýrslu II er skipti í sjö kafla.

Kafli 1 - Mat á stuðningsþörf í þjónustu við fatlað fólk

- Grunnmat í almennri félagsþjónustu er ekki samræmt með heildstæðum hætti.
- Staðlað mat á umfangi stuðningsparfa (SIS – A mat) er unnið með stöðluðum hætti og af því má ráða í hvaða stuðningsflokk viðkomandi einstaklingur er metinn.
 - SIS - A matið tekur til þeirra sem metnir eru í stuðningsþörf umfram 15 klst. á viku og þurfa því sértæka félagsþjónustu sem fellur undir lög nr. 38/2018. Ekki hafa verið afmörkuð nein efri mörk í klst. í SIS mati. Ekki liggur fyrir nein afmörkun (viðmið) um hvenær stuðningsparfir einstaklinga eru taldar svo umfangsmiklar og flóknar að til þurfi samþætta aðkomu félags-, heilbrigðis- og menntaþjónustu.
- Tillögur eru því gerðar um afmörkun þjónustu á sviði almennrar, sértækrar og umfangsmikillar þjónustu.
 - Taka upp samræmt verklag við mat á stuðningsþörf á þessum sviðum.
 - Gera tillögur um hvernig megi auka kostnaðarvitund samhliða ríkari eftirfylgd við framkvæmd þjónustunnar.
 - Unnið verði að því að Staðlað mat á umfangi stuðningsparfa (SIS – A) verði grundvöllur framlaga Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga.

Kafli 2 - Þjónusta við fatlað fólk – stigskipt ábyrgð ríkis og sveitarfélaga

- Mörk ábyrgðar milli ríkis og sveitarfélaga í sértækri þjónustu og þegar um umfangsmiklar stuðningsþarfir er að ræða eru óljós.
 - Þessi staða hefur skapað óvissu og óþarfa flækjustig við framkvæmd þjónustunnar og dregið úr skilvirkni og árangri.
 - Forsendur sveitarfélaga til þess að sinna mjög sérhæfðri og kostnaðarsamri þjónustu eru afar mismunandi.
- Til þess að tryggja enn frekar samræmi og gæði þjónustunnar eru lagðar fram tillögur um að tiltekin málavíð, þar sem umfangsmikillar og sérhæfðar þjónustu er þörf, verði á ábyrgð ríkisins.
 - Þjónustustigin yrðu þrjú, þ.e. fyrsta stigs þjónusta (almenn félagsþjónusta), annars stigs þjónusta (sértæk þjónusta fyrir fatlað fólk) sem yrði á ábyrgð sveitarfélaga og þriðja stigs þjónusta á tilteknum málavíðum, sem yrði þá á ábyrgð ríkisins.
- Með því að ríkið taki alfarið ábyrgð á þjónustu til tiltekinna málavíða á þriðja stigi, sbr. skipunarbréf, er samhliða gert ráð fyrir aukinni ábyrgð sveitarfélaga til að tryggja framkvæmd almennra forvarna á fyrsta þjónustustigi og sértækum forvörnum og völdum forvörnum⁵ á öðru stigi.
 - Þetta felur m.a. í sér að sveitarfélögin taki alfarið ábyrgð á uppbyggingu húsnæðis og þjónustu við þá sem óska eftir og metnir eru í þörf fyrir almennt og sértækt íbúðarhúsnæði í samræmi við niðurstöður SIS – A mats.

Kafli 3 - Staða og framtíð barna og ungmenna með fjölþættan vanda.

- Fyrirkomulag og innihald þjónustu við börn og ungmenni með fjölþættan vanda hefur lengi verið umfjöllunarefni í samskiptum ríkis og sveitarfélaga og gefin hafa verið út skýrslur, bréf og álit sem hafa á einn eða annan hátt fjallað um málefnið.
- Fram hafa komið ábendingar frá Ríkisendurskoðun um að ábyrgð á framkvæmd þjónustu við börn með fjölþættan vanda sé ekki skýr.
- Lögð er fram sú tillaga að ábyrgð ríkis og sveitarfélaga verði skipt þannig að þjónusta á fyrsta og öðru þjónustustigi verði alfarið á ábyrgð sveitarfélaga en ríkið taki ábyrgð á uppbyggingu og rekstri þjónustu barna með fjölþættan vanda á þriðja stigi.
- Áætlaður árlegur rekstrarkostnaður þjónustu vegna þessa hóps getur orðið allt að 3 ma.kr. að uppbyggingu lokinni.

Kafli 4 - Staða og framtíð fatlaðs fólks 18 ára og eldra sem metið er í þörf fyrir að sæta öryggisráðstöfunum

- Ábyrgð ríkis og sveitarfélaga í þjónustu við þá sem þurfa á öryggisráðstöfunum að halda hefur ekki verið skýrt afmörkuð og tilgreind.
- Það hefur valdið alvarlegum vanda í samskiptum þjónustuaðila og jafnvel hindrað að einstaklingar fái þjónustu í samræmi við rétt sinn.
- Gerð er tillaga um að þeir sem hljóti dóm eða úrskurð á grundvelli 62. gr. almennra hegningarlaga eða um skert ferðafrelsi til varnar almannaöryggi fái þriðja stigs þjónustu sem starfrækt verði á ábyrgð ríkisins.
 - Yfirfærsla ábyrgðar muni eiga sér stað í áföngum.
 - Jafnframt er gert ráð fyrir því að ný lög um öryggisráðstafanir verði samþykkt á haustþingi 2025.
- Fjárfesting: 1.663 m.kr. (Tveir kjarnar með aðstöðu fyrir samtals 17 einstaklinga). Árlegur rekstrarkostnaður verði allt að 1.860 m.kr. miðað við þjónustu fyrir 17 einstaklinga að uppbyggingu lokinni.

Kafli 5 - Staða og framtíð þjónustu við fatlað fólk 60 ára og yngra sem býr á hjúkrunarheimilum

- Ungt fatlað fólk með umfangsmiklar hjúkrunarþarfir flytur í auknum mæli inn á hjúkrunarheimili. Einstaklingarnir sjálfir og aðstandendur þeirra, sem og rekstraraðilar hjúkrunarheimila og hagsmunasamtök, hafa bent á að dvöl á hefðbundnum hjúkrunarheimilum sé í mörgum tilvikum ekki rétt þjónusta fyrir þennan hóp og að í einhverjum tilvikum sé brotið á rétti þeirra á grundvelli fötlunar.
- Meðal þess sem bent hefur verið á er að ungt fatlað fólk sem er 60 ára og yngra og býr á hjúkrunarheimilum skuli eiga þess kost að fá félags- og heilbrigðisþjónustu við hæfi sem auki og/eða viðhaldi lífsleikni þess.
- Gerðar eru tillögur um að staða þessa hóps verði metin út frá félagslegum þáttum og boðið verði upp á samþætta félags- og heilbrigðisþjónustu á heimili sem rekið sé í nálægð við hjúkrunarheimili eða á sínum heimilum.
- Einnig eru lagðar fram tillögur sem eru til þess fallnar að auka samþættingu þjónustu við einstaklinga sem búa í heimahúsum.
- Fjárfesting: 675 m.kr. (Íbúðakjarni með 7 íbúðum). Árlegur rekstrarkostnaður: 282 m.kr. (sólarhringsþjónusta) að uppbyggingu lokinni.

Kafli 6 - Áætlun um uppbyggingu sértæks húsnæðis fyrir fatlað fólk í samræmi við lög nr. 38/2018

- Í samræmi við samkomulag ríkis og sveitarfélaga, frá desember 2023, eru lögð fram drög að 10 ára áætlun um uppbyggingu og notkun sértæks íbúðarhúsnæðis fyrir fatlað fólk.
- Í þessum fyrsta áfanga við undirbúning áætlunarinnar er lagt mat á fjölda þeirra sem taldir eru í bið eftir húsnæði, aldur þeirra og stuðningsþarfir og skilgreind eru viðmið sem unnið skal út frá við gerð áætlunarinnar.
 - Lagt er mat á kostnað við fjárfestingu og rekstur þjónustunnar.
- Lagt er til að sveitarfélögin muni bera ábyrgð á uppbyggingu og rekstri þjónustunnar í samræmi við þau viðmið og faglegu leiðbeiningar sem sett eru.
- Fjárfesting: 9.157 m.kr. (243 íbúðir). Árlegur rekstrarkostnaður: 5.585 m.kr. (243 einstaklingar) að uppbyggingu lokinni.

Kafli 7 - Stærð þjónustusvæða

- Til að tryggja faglegar forsendur, sjálfbærni og gæði í sértækri félagsþjónustu leggur starfshópurinn fram tillögu um að rétt sé að landinu verði skipt upp í þjónustusvæði þannig að á hverju þjónustusvæði séu að lágmarki 6.000 íbúar.
- Fámennari sveitarfélög skulu hafa samvinnu við önnur sveitarfélög um skipulag og framkvæmd þjónustunnar og beri þau þá sameiginlega ábyrgð á skipulagi og framkvæmd sem og kostnaði vegna hennar, nema annað sé tekið fram eða leiði af öðrum lögum.
- Stærð þjónustusvæðis tekur mið af stærð þjónustusvæða í barnavernd og þannig sé m.a. horft til þess að hægt verði að viðhalda samræmi og einfaldleika í skipulagi, stefnumótun og stjórnun í sértækri félagsþjónustu sveitarfélaga.